

Stalinrichting en stalklimaat volgens Frank van Eerdenburg en Hans Hopster minstens zo belangrijk voor welzijn en gezondheid als weidegang

'Geef koe de vrije keus'

*Hans Hopster (links)
en Frank van Eerdenburg (rechts)*

De koe moet in de wei, want dat is beter voor haar, zo luidt de algemene maatschappelijke opinie. Maar hoe zit het bij 30 graden? Of bij overvloedige regen? En hoe gezond is een volledig rantsoen van vers gras eigenlijk voor een koe? Autoriteiten Frank van Eerdenburg en Hans Hopster zijn genuanceerd over weidegang. 'Laat de koe zelf kiezen.'

tekst **Alice Booij**

Nee, als het aan wetenschappers Frank van Eerdenburg en Hans Hopster ligt, wordt weidegang zeker niet verplicht. 'De koe in de wei is goed voor haar en ja, ook heel mooi, maar het past niet in elk lactatiestadium, bij iedere koe of op elk melkveebedrijf en weidegang is daardoor niet per definitie zaligmakend', zo geeft Van Eerdenburg, hoofddocent huisvesting en dierenwelzijn bij de faculteit voor Diergeneeskunde aan en hij krijgt bijval van Hans Hopster, lector dierenwelzijn bij Hogeschool Van Hall Larenstein. 'In een goede stal is ze ook van alle gemakken voorzien', zegt Van Eerdenburg.' Hopster: 'Maar in de markt is weidegang een belangrijk imago-issue dat refereert aan natuurlijkheid. Het is de tegenhanger van schaalvergroting geworden.'

Hoe gezond is de koe in de wei eigenlijk?

Van Eerdenburg: 'Weiden is beter voor haar beenwerk en algehele gezondheid. Al doe je alleen maar de droge koeien naar buiten. Uit onderzoek blijkt dat koeien die tijdens hun droogstand weidegang hebben, minder kreupelheden hebben in de volgende lactatie. Door meer beweging zullen ze de volgende lactatie beter opstarten en hebben ze minder ketose.' 'Ook is er een onderzoek bekend waarbij koeien vijftien uur moesten staan zonder eten en drinken. Het eerste wat ze daarna deden, is niet eten of drinken, maar liggen. Met name het liggen is voor de koe in de wei veel gemakkelijker. Een koe wil dagelijks een aantal keer kort languit op haar zij kunnen liggen en dan haar poten strekken. Dat kan in de ligboxenstal niet; in de weide zie je wel koeien plat liggen met gestrekte poten.' Hopster: 'De vraag is dan natuurlijk hoe belangrijk het voor een koe is om op haar zij te kunnen liggen. Het is lastig te onderzoeken wat voor waarde dat heeft. Een koe is een sluimerdier en kan ook slapen als ze de kop in de zij legt.' 'Duidelijk is wel dat koeien dit soort positieve belevingen meer buiten dan binnen hebben. Kijk ook naar de vreugdesprongen van koeien die voor het eerst

naar buiten gaan. Het is een kortdurende, maar sterk positieve emotie.'

Hebben koeien nog meer emoties?

Van Eerdenburg direct: 'Zeker, denk aan agressie, angst en zich goed voelen. Alle dieren kennen dat. Een koe toont haar emoties minder makkelijk; ze communiceert heel subtiel. Maar een goede boer herkent een chagrijnige koe.'

Hopster: 'Emoties zijn belangrijk om te overleven, het helpt om snel te schakelen en op tijd belangrijke beslissingen te nemen. In de stal zie je vaker agressie, meer dan in de wei. Daar hebben koeien de ruimte om elkaar te ontwijken.'

**Hans Hopster:
'In de stal zie je
bij koeien vaker
agressie dan in
de weide'**

Wat doet weidegang met het beenwerk?

Van Eerdenburg: 'In het weiland is de ondergrond zacht. Beton als loopvloer is eigenlijk gewoon desastreus voor koeienklauwen. Een koeienklauw is niet gemaakt voor beton. Koeien hebben geen vlotte stap in de stal.'

Hopster: 'De infectiedruk in de wei is lager, waardoor er bij volledige weidegang minder klauwinfecties zijn. Punt is dat koeien ook tijdens de weideperiode een belangrijk deel van de tijd op stal doorbrengen. Infectieuze klauwaandoeningen worden daardoor endemisch, algemeen voorkomend.'

Van Eerdenburg: 'Onderschat ook het effect van subklinische klauwaandoeningen niet. Je ziet de koe niet kreupel, ze loopt goed, maar toch is haar klauw niet gezond. Vergeet niet dat koeien niet snel pijn laten zien, dat zit in hun natuur. Als ze in de natuur één trekje laten zien, zijn ze de lunch voor roofdieren.'

Hebben gedomesticeerde, aan de houderij aangepaste koeien nog wel dat soort instinct?

Hopster: 'Jazeker, die eigenschappen raken koeien niet gemakkelijk kwijt. Wel hebben koeien sterkere prikkels nodig om bepaald gedrag te laten zien. Wanneer je een koe weer in haar oorspronkelijke omgeving houdt, is het volledige spectrum aan gedrag in een mum van tijd weer terug.'

Van Eerdenburg: 'Neem bijvoorbeeld de vluchtafstand van koeien. Door domesticatie is die afstand een stuk kleiner geworden; je kunt heel dicht bij de koeien komen. Maar laat je koeien vrij in de natuur, dan kun je er na verloop van een paar maanden al niet meer dichtbij komen. En bij koeien die kalven of ziek zijn, zie je dat ze zich afzonderen, dat is echt eeuwenoud natuurlijk gedrag.'

Hoe zit dat met grazen?

Hopster: 'Als koeien nog nooit gegraasd hebben, moeten ze dat leren. Ook voor gedrag van koeien geldt: "Use it or loose it". Maar grazen zit biologisch in de koe; ze leren het snel.'

Van Eerdenburg: 'Het is belangrijk om zo jong mogelijk te beginnen met grazen en in groepen om ook te socialiseren.'

Hopster: 'Het mooiste is als kalveren op een leeftijd van vier tot zes maanden al leren weiden. De beweging is ook goed voor ze. Het zou wel interessant zijn om te onderzoeken wat bewegen bij jongvee betekent voor de ontwikkeling van pezen, botten en spieren en welke invloed dat heeft op de levensduur. Hoeveel beweging heeft jongvee nodig om als koe gezond en vitaal te blijven?'

Als koeien 120 dagen, zes uur per dag weiden is dat nog geen negen procent van het hele jaar. Hoe belangrijk is weidegang eigenlijk?

Hopster na een korte stilte: 'Bij de huidige weidenorm de koe laten weiden kan dus ook nooit tekortkomingen in de huisvesting oplossen. De huisvesting, verzorging en voeding op stal heeft binnen die kaders grotere implicaties voor gezondheid en welzijn dan weidegang.'

Van Eerdenburg: 'Maar douchen doe je

per dag ook niet meer dan vijf tot tien minuten en dat ga je toch ook niet afschaffen?’

Wat ervaren koeien als prettig?

Hopster: ‘Veiligheid, vreten en drinken zijn essentieel. Daarnaast hebben koeien behoefte aan ligcomfort, sociaal gedrag en beweging. Dat garanderen veehouders hun koeien. Op veel fronten maken we het de koe naar de zin. In de stal krijgen koeien minder prikkels, buiten maken ze van alles mee, er komt verkeer langs, er is zon en wind en er vliegt van alles voorbij. Er zijn aanwijzingen dat ze daar stressbestendiger van worden.’

Van Eerdenburg: ‘Ruimte, een zacht ligbed en de mogelijkheid om van zich af te kijken, dat vinden koeien prettig. De koe is een prooidier; ze wil haar omgeving in de gaten houden. Daarom willen ze lie-

ver niet met de koppen naar elkaar liggen. In de wei zie je dat koeien met de koppen alle kanten op liggen om samen overzicht te houden.’

Hopster: ‘Bij koeien zie je geen afwijkend gedrag als ze jaarrond binnen staan. Bij varkens en pluimvee zie je dat wel. Die eten in een half uur hun voer voor de hele dag op en vervelen zich de rest van de dag. De koe is een ruwvoervreter en bovendien een herkauwer, die is lekker de hele dag bezig.’

Werkt het bij koeien net als bij het welzijn van mensen met de piramide van Maslow? Eerst fysiologische behoeften zoals eten en drinken, dan veiligheid en dan sociale contacten?

Van Eerdenburg: ‘Wanneer koeien goed in hun vel zitten, werkt het inderdaad zo. Als koeien elkaar likken, knuffelen en stoeien, is dat een goed teken. Dat zie je in de meeste stallen eigenlijk nooit, maar in de wei wel.’

Hopster: ‘Er is een maatschappelijke trend dat dieren meer soorteigen, natuurlijk gedrag moeten kunnen vertonen. De vraag is niet of ze problemen krijgen als ze dat missen, het gaat erom dat zich langzaam een maatschappelijke norm heeft ontwikkeld die stelt dat koeien soorteigen, natuurlijk gedrag moeten kunnen vertonen. Als sector moet je daar rekening mee houden, het is vanuit een ander perspectief naar je koeien kijken.’

Levert dat veehouders ook wat op?

Van Eerdenburg stellig: ‘Ja, ik denk heel veel. Naast werkplezier levert het zeker meer melk op.’

Hopster: ‘Gelukkige koeien en maatschappelijke waardering voor de melkveehouderijsector.’

Hoe zit het met het dierenwelzijn als koeien ge-weid worden bij 30 graden of wanneer de ene regenbui na de andere valt?

Hopster en Van Eerdenburg tegelijk: ‘Dan wil de koe niet naar buiten.’

Hopster: ‘Weidegang moet je niet generaliseren. Het is niet zwart/wit, maar de maatschappelijke discussie rond weidegang is nu geheel versimpeld tot een imago kwestie.’

Van Eerdenburg: ‘Hoe meer een koe produceert, hoe sneller ze last heeft van hittestress. Ze kan haar warmte niet kwijt.’ Hopster reageert: ‘Critici zeggen dan dat ze te veel doorgefokt is en daarom niet meer tegen de hitte kan.’

Van Eerdenburg: ‘Een hoog productieve koe heeft het al te warm bij 20 graden. In de zon voelt het dan nog eens snel een

graad of 10 warmer aan. Daarom moet ze natuurlijk wel schaduw kunnen opzoeken. Dat zou ze in de natuur ook doen. Er moeten dan genoeg schaduwplekken zijn. Honderd koeien onder één boom kan natuurlijk niet.’

Kan een koe 10.000 kilo melk produceren op een rantsoen van alleen weidegras?

Van Eerdenburg: ‘Het gaat niet per se om grazen, het naar buiten gaan is belangrijk. Aan het voerhek vinden koeien een uitgebalanceerd tmr ook uitstekend.’

Hopster: ‘Er zijn veehouders die bij veel weiden kiezen voor een lagere productie; dat past beter bij hun systeem. Maar de hoge vaste kosten in Nederland vragen misschien wel om een intensief systeem.’

Van Eerdenburg: ‘70.000 euro per hectare is te duur voor een extensieve melkveehouderij en daarom komt de weidegang ook onder druk te staan.’

Frank van Eerdenburg: ‘Het gaat niet om grazen, naar buiten gaan is belangrijk’

Hoe zou weidegang dan wel het best ingepast kunnen worden op melkveebedrijven?

Hopster: ‘Laat de koe de vrije keuze, dat is ideaal. Ze kan dan zelf kiezen of ze in de stal of in de weide wil zijn.’

Hoe kan het dat weidegang tot een nationale discussie is geworden?

Van Eerdenburg direct: ‘Laat een kind een wei tekenen en er staat een koe in.’

Hopster: ‘Burgers zien weidegang als een garantie voor ruimte en natuurlijk gedrag. De sector gebruikt het vooral als marketinginstrument. Intuïtief spreekt een koe in de wei daarmee tot de gewenste verbeelding. Weiden is de kern van de melkveehouderij, maar slechts één op de duizend Nederlanders is melkveehouder. De koe in de wei is belangrijk voor de beeldvorming van burgers. Hun andere informatiebron zijn de media. Nieuws is voor de media veelal slecht nieuws. Als je de koeien niet meer in de wei ziet, slaat het evenwicht gemakkelijk door naar het negatieve en wordt bij elk incident in de sector het negatieve beeld bevestigd.’